

Rusya'nın Libya Politikası ve Askerî Müdahale İhtimali

Altıncı yılına giren Libya'daki iç savaşın yol açtığı kargaşa ve belirsizlik sürecinin arka planındaki dış güçler, ülkedeki aktörler üzerinde etkili olmaya devam ediyor. Mevcut ortamda devlet yapısı erozyona uğrayan Libya, üçe bölünmüş durumda. Ülkede bazı bölgeler DAESH militanları veya yerli aşiretler tarafından kontrol edilirken yabancı devletler de kendi menfaatleri doğrultusunda politikalar yürütmekte hatta bazen doğrudan askerî müdahalede bulunarak yerli güçleri yönlendirmekte. Bu da iç savaşın ve devam eden istikrarsızlığın daha da derinleşmesine ve çözümden uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Bölgede hâlihazırda etkin olan ülkeler; ABD, İtalya, Fransa, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Mısır ve Suudi Arabistan. Ancak Libya'daki faaliyetlerini geri planda kalarak yürüten Rusya da göz ardı edilemeyecek bir güç olarak bölgedeki etkinliklerine devam ediyor. Hatta son altı ayda yaptığı bir dizi önemli hamle ile Moskova sahada daha da aktif olabileceğinin sinyallerini veriyor.

Rusya-Libya ilişkileri 1969 yılında Kaddafi'nin iktidarı ele geçirmesinden sonra başlamış ve Sovyetler Birliği yıkılana kadar da iki ülke açısından getirisi oldukça yüksek iş birlikleri kurulmuştur. Otuz yılı aşkın bir süre içerisinde Rusya'nın askerî ve teknik yüksekokullarında Libya'dan binlerce talebe eğitim görmüştür. Rusya, Libya'da petrol ve doğal gaz alanında yüklü miktarlarda yatırımlar yapmış, yollar ve altyapı çalışmaları gerçekleştirmiş, elektrik santralleri ve araştırma merkezleri kurmuş, 600 kilometrelik doğal gaz boru hattı ve ağır sanayi tesisleri inşa etmiştir. Aynı dönemde savunma alanında da Rusya'nın Libya'ya önemli katkıları olmuştur. Rusya tarafından görevlendirilen 10.000'den fazla asker, subay ve müşavir, Libya'nın çeşitli bölgelerinde yerli askerlere eğitim vermiş ve Libya ordusu Rusya tarafından donatılmıştır. Rus uçaklarının ve silahlarının teknik bakım ve onarımları da yine Rusya tarafından yapılmıştır. 2008 yılında Putin'in Libya'yı ziyareti sırasında ülkenin Rusya'ya olan 4,5 milyar dolarlık borcu Moskova tarafından silinmiş ve karşılığında Rus şirketlerinin Libya'da daha büyük projelerde yer alması sağlanmıştır.

Arap Baharı ile Libya'da Kaddafi döneminin sona ermesi ve ülkede iç savaşın başlaması, bölgede kendilerine pay edinmek isteyen yabancı devletleri harekete geçirmiş, Rusya'nın zayıfladığı bir döneme denk gelen bu süreçte bölgedeki taşlar iyice yerinden oynamıştır. Obama yönetimindeki ABD'nin burada yürüttüğü agresif politika ve Libya'daki müttefik güçlerin dağınık hali, Moskova'nın bölgeden geri adım atmasına ve büyükelçiliğini dahi kapatarak pasif duruma geçmesine sebep olmuştur. Bu dönemde daha önce yapılan bütün ekonomik anlaşmalar ve projeler ya kâğıt üzerinde kalmış ya askıya alınmış ya da iptal edilmiştir. Rusya savunma sanayisi, petrol şirketleri ve diğer ticari yapıları bu gidişattan en az 10 milyar dolar zarara uğramıştır. Fakat bütün bu ekonomik kayba rağmen bu süreç Rusya'ya elini güçlendiren bir pozisyon sağlamış ve Libya'daki kaos içerisinde yer almayan Rusya, sular durulana kadar beklemeyi tercih etmiştir.

Rus kamuoyunda Libya'nın özel bir yeri vardır. Diğer Arap devletlerinden farklı olarak Libya'nın kendine has bir sosyalist rejim tesis etmesi ve dış siyasetinde Batılı ülkelere boyun eğmemesi, hatta meydan okuması, Sovyet dönemi Rusya'sında pozitif bir algıya ve sempatiye sebep olmuştur. Bu dönemde ayrıca pek çok Rus uzman çalışmak üzere Libya'ya gitmiştir. Libya'nın petrolden elde ettiği gelir sayesinde yabancı uzmanlara yüksek maaşlar ödemesi bu konuda oldukça teşvik edici olmuştur. Kremlin'in Kaddafi ile olan sıcak dostluk ilişkisi yanında, bu tür ekonomik sebepler sonucu Rusya'da Libya'ya yönelik çalışan birkaç STK kurulmuş ve bu kurumların çalışmaları kamuoyu tarafından da desteklenmiştir. Moskova'da Kaddafi yönetimi ve taraftarları ile dayanışma gösterileri düzenlenmiş, Batılı ülkelerin Libya'ya askerî müdahalesi Rusya'da geniş yankı bulmuş ve çeşitli gösterilerle protesto edilmiştir. 2011 yılında Putin, Libya'ya yönelik gerçekleştirilen NATO operasyonları ile ilgili Rus televizyonuna yaptığı açıklamada, "Batı, dost ülkeye ve halkına Haçlı seferi yapıyor" değerlendirmesinde bulunmuştur. Hatta Kaddafi yönetimini desteklemek için Rusya'dan Libya'ya gönüllü militanların gittiği de bilinmektedir.

Rusya'nın Libya'da uyguladığı taktik Rusların deyişi ile bir nevi "tekrar dönmek için geriye adım atmak" prensibine benzetilebilir. 2015 yılında Tobruk'taki parlamento ile irtibata geçen Moskova, Abdullah Sini hükümeti tarafından ülkede daha aktif olması ve maddi destek sağlaması için Libya'ya davet edilmiştir. 31 Mayıs 2016'da Moskova'dan gelen bir askerî uçak, Tobruk Parlamentosu'na Rusya'da basılan Libya dinarlarını getirmiştir. Anlaşmaya göre 4 milyar dolarlık Libya parası Moskova'da basılacak ve Libya genelinde Tobruk Parlamentosu'na bağlı olan ülkenin Merkez Bankası aracılığı ile piyasaya sürülecektir.

Son birkaç aydır Rusya Libya'daki reel güç merkezleri ile daha yoğun diyaloga geçmiş bulunuyor ve farklı taraflarla farklı ilişkileri kullanarak uyguladığı aktif politikanın çerçevesini çiziyor. Bu dönemde hem

Tobruk'taki siyasilerle ordunun başında bulunan General Halife Haftar hem de ülkedeki rakip güç Trablus'taki ulusal hükümet başkanı Fayiz Serrac ve temsilcileri Moskova'yı ziyaret etti. Bu yoğun diplomasi trafiği ile ilgili Rusya Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklamada, DAES hariç ülkedeki bütün taraflarla irtibatı geliştirmeye hazır olduklarını söyledi.

Moskova'da hiç yabancılık çekmeyen Haftar, Sovyet döneminde -1977-1978 ve 1983'te iki yıla yakın-burada üst düzey subaylar için askerî akademide verilen özel askerî taktik dersleri ve sosyalist sistem konusunda eğitim almış biri. Rusçası da ileri seviyede olan Haftar, resmî görüşmelerini tercümanlı yapıyor. 2016 Aralık sonunda Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, yaptığı bir konuşmada Haftar için, "O Libya'nın iç sorunlarının çözümü için Libya hükümetinin bir parçası olabilir ve de olmalıdır" demiştir. 11 Ocak 2017'de Suriye'den Akdeniz üzerinden Rusya'ya geri dönen askerî uçak gemisi Amiral Kuznetsov, Libya'nın Bingazi Limanı'na uğradığında resmî konuk olarak Haftar'ı güvertesinde ağırladı. Rus televizyonları gemideki Haftar ve Moskova'daki Rusya Savunma Bakanı Şoygu arasında geçen görüşmeyi canlı yayınladı. Görüşmede taraflar Libya'daki teröristlere karşı ortak mücadele verileceğini duyurdu. Haftar ayrıca, Arap ve Rus medyasına verdiği demeçte, Rus askerleri için Libya üslerini ve limanlarını vermeye hazır olduklarını da söyledi.

Askerî olarak Akdeniz'de var olmak isteyen Rusya için, Avrupa'nın 700 kilometre güneyinde bulunan Bingazi liman şehri büyük önem arz ediyor. Kaddafi döneminde bu isteğini gerçekleştiremeyen Rusya, şu günlerde bu konuyu yeniden gündeme getirmeyi planlıyor. Ayrıca Libya, Rus silah sanayisi için de çok cazip bir pazar oluşturuyor.

Rusya için kaybettiği eski yatırım imkânlarını geri kazanma ve yeni anlaşmalarla Libya'ya silah satması önündeki en büyük engel ise BMGK'nın Libya'ya uyguladığı silah ambargosu. Haftar ambargonun kalkması konusunda da Rusya'nın kendilerine söz verdiğini söylüyor ve Libya'nın petrol karşılığında Moskova'dan silah almaya niyetli olduğunu belirtiyor.

21 Şubat 2017 tarihinde Londra'da Rusya'nın en büyük petrol şirketi *RosNef* ve Libya'nın devlet petrol şirketi *NOC* arasında, içeriği ve detayları açıklanmayan bir anlaşma imzalandı. Anlaşma, genel hatlarıyla Libya petrolünün *RosNef* tarafından çıkarılmasını ve satışına iştirakini kapsıyor.

İç savaş ve belirsiz ortama rağmen Libya'daki yabancı şirketlerin petrol ve doğal gaz alanındaki çalışmaları ise hiç azalmamıştır. Buradaki şiddetli rekabet içinde İngiliz ve İtalyan şirketleri yeni bir oyuncunun piyasaya girmesinden bir hayli rahatsız. Ancak bu duruma İtalya ile İngiltere farklı tepkiler veriyor. Roma'daki yetkililer Rusya'nın Libya'da aktif olmasıyla İtalya'ya olan mülteci akınının azalacağını ümit ediyor. Öte yandan İngiltere Savunma Bakanı Michael Fallon Münih Güvenlik Konferansı'nda yaptığı konuşmada Libya'da Rusya'nın aktif olması konusuna ülkesinin yaklaşımını şu sözlerle özetledi: "Ayi, pençesini Libya'ya sokmasın!"

Batılı ülkelerin Rusya'nın Libya'da var olma çabalarının askerî boyutundan tedirgin olmaları sebepsiz ve boşuna değil. Zira Haftar'ın yaralı subaylarının Moskova askerî kliniklerinde tedavi edilmelerinden sonra Libya içinde görülen Rus askerleri bu kaygıyı iyice arttırmış durumda. Mart ayında bölgede çalışan medya kuruluşları Mısır'ın Sidi Barrani şehrindeki askerî üste 200'e yakın Rus askerî ve teknik uzmanı olduğu yönünde haberler yaptı. Libya-Mısır sınırındaki (80 kilometre) bu askerî üs, 1970'li yılların ortalarına kadar Sovyetler tarafından kullanılıyordu. Ekim 2016'da Mısırlı yetkililer 2019 yılına kadar bu üssü tekrar Rusya'ya vermeyi planladıkları açıkladılar.

Kremlin ise Rusya'nın Libya savaşına doğrudan askerî müdahalede bulunduğu yönündeki iddiaları reddediyor. Lakin bu bölgede (Mısır ve Libya) Rusya'ya ait *RSB Grup* adlı özel sektörden bir askerî şirketin faaliyet gösterdiği biliniyor. Şirket sahibi Oleg Krinitsin eski bir istihbaratçı. Krinitsin, şirketinin Libya'da yerli özel sektör kuruluşları ile anlaşmaları olduğunu ve onların güvenliğini sağlamak için burada bulduklarını söylüyor. Bu tür Rus askerî şirketlerinin çalışmaları şeffaf değil ve herkesin malumu olduğu üzere, Ukrayna ve Suriye'de de Moskova'nın buralara müdahalesinden önce sahada ilk bu şirketler vardı. Ukrayna ve Suriye örneklerinde *RSB Grup* ve *Vagner* gibi sözüm ona özel şirketlerin elemanları istihbarat bilgisi toplama ve eğitim çalışmalarından tutun sıcak operasyonlara kadar askerî alanda geniş bir yelpazede faaliyet gösteriyor. Bu şirketlerde görevli olan kişilere güvenlik uzmanı deniliyor ancak bu sadece göstermelik bir görev tanımı, zira bu şirketlerin hem yaptıkları iş hem bu sistemin işleyişi hem de rütbe hiyerarşisi askeriyle aynı.

Bölgede proaktif hale gelen Rusya açısından Suriye'de elde ettiği başarı, Libya'daki motivasyonunu da

arttırıyor. Libya'da farklı çıkar hesapları yapan yerel siyasi aktörler de Rusya'yı Suriye rejimi gibi kendi arkalarına almak istiyor. Zira Suriye sonrası süreçte Libya'da Rusya'ya olan güven iyice artmış durumda. Moskova'nın izlediği politikalar, kararlılığı ve asker-silah potansiyeli bu motivasyonu daha da güçlendiriyor.

Trablus'taki hükümet ve başta ABD olmak üzere arkasındaki güçler de bu durumun farkında. Trump idaresinin Libya politikası henüz belirgin değil ve bu ortamda Rusya, oyunun yeni kuralları netleşene kadar ölçülü davranmayı sürdürecektir görünüyor. Lakin Fayiz Serrac peş peşe Türkiye ve Rusya'ya gidip geliyor, çünkü Libya halkı artık barış ve çözüm istiyor.